

FÖRHANDLINGAR

Nationalekonomiska Föreningen

1999-09-21

Sammanfattade och redigerade av Helena Matheou

Ordförande: direktör **Ulf Dahlsten**

Inledare: finansminister **Bosse Ringholm**, fil dr **Nils Lundgren**,
professor **Lars Jonung** och professor **Bertil Holmlund**.

Övriga debattdeltagare: **Carl B Hamilton**, **Danne Nordling**, **Rolf Englund**,
Matthias Sundgren och **Carl Johan Åberg**.

Finansplanen och den ekonomiska politiken

Ulf Dahlsten

Dagens huvudämne är en debatt om finansplanen och den ekonomiska politiken. Jag hälsar den nya finansministern välkommen och hoppas att vi alla ska få två intressanta timmar tillsammans.

Bosse Ringholm

Tack för det. Jag utgår från att det här är en mobiltelefonfötad församling. Jag har stängt av min telefon – det går!

Låt mig också föra till protokollet att jag inte har något skrivet manus.

Det som karakteriserar finansplanen är ett resonemang om tillväxt och rättvisa: uthållig tillväxt och social rättvisa vilka jag ser som förutsättningar för varandra. Det finns ett bra samband mellan tillväxt och rättvisa. Det har ibland beskrivits som att det inte har varit förenligt, men det tycker jag att det är i allra högsta grad.

Det som karakteriserar finansplanen är också att den bedömning som vi gjorde i våras i samband med vårpropositionen radikalt har förändrats. Det är vi ju inte ensamma om. Alla andra bedömare har ock-

så varit i samma situation. Det innebär att de förutsättningar som gällde i våras, då bedömningen var en tillväxt på 2,2 procent för 1999, nu radikalt justerats. Samtidigt kan man säga att det fanns en föräning om detta redan i våras, som kanske hänger ihop med det sätt på vilket jag tillträdde. Det fanns en föräning om att ekonomin skulle kunna växa starkt under året och att vi därmed också skulle få göra en avvägning om det utrymme som finns för nästa år.

Utvecklingen erbjuder oss nu möjligheten att både fullfölja den målsättning vi har vad gäller statsskulden och de åtaganden vi har för att värna den basverksamhet som finns i framförallt kommuner och landsting. Därutöver kunde också frågan ställas om det fanns ett utrymme att sänka skatter, samt om skattesänkningar går att förena med det konjunkturpolitiska perspektiv som vi ser åren framöver.

I den försörjningsbalans som finns i finansplanen ser ni att den bedömning som vi gör för tillväxten är på 3,6 procent för innevarande år. Den överensstämmer med många andra bedömares syn. Däremot är jag av olika skäl kanske något försiktiga-

re än många andra i bedömningen av år 2000.

Det finns också i finansplanen, på sedvanligt sett, ett antal kalkyler för åren längre fram. Denna gång gäller de för 2001 och 2002. Dessa kalkyler har olika alternativa antaganden för tillväxttakten. Det finns ett grundmaterial som är huvudalternativet, de andra två alternativen är mer översiktligt beskrivna. Det är, kanske inte minst ur politisk synpunkt, viktigt att markera att den typ av prognos som vi gör för innevarande år samt för år 2000 naturligtvis har betydligt säkrare underlag än de kalkyler som är gjorda för 2001 och senare. Det är lätt hänt att kalkylexemplen för 2001 och 2002 annars används som ett uttryck för en bedömning av hur konjunkturutvecklingen kommer att se ut om två till tre år.

I de nyckeltal som vi presenterar i budgetpropositionen och som hänger ihop med vår bedömning av tillväxten nästa år har vi varit rätt försiktiga när det gäller löneutvecklingstakten. Vi är väl medvetna om att vi nu är inne i en relativt stabil period när det gäller de löneavtal som gäller mellan arbetsmarknadens parter. Merparten av avtalen ska omförhandlas först under det första och andra kvartalet 2001. Men det finns naturligtvis olika möjligheter att bedöma vilken löneutveckling vi kommer att få på olika avtalsområden och jag ska återkomma till det. Utvecklingen på arbetsmarknaden är ett av huvudinslagen i resonemangen i finansplanen. Vi vill sätta in maximala resurser för att åtgärda eventuella flaskhalsproblem eller andra brister som uppkommer på arbetsmarknaden och medverka till att hålla en rimlig löneutveckling i fortsättningen.

Det som har karaktäriserat den ekonomiska uppgången i år, och som har gjort att vi reviderat upp tillväxttalet från i våras, är att sysselsättningsökningen är mycket kraftig. Parallellt med denna utveckling, vilket kanske inte har varit lika uppmärksammat, så ökar arbetskraftsbudet kraftigt. Det syns också på en del

av utbildningsefterfrågan, vilken idag inte är lika stark som den var för två år sedan. Detta är ganska naturligt eftersom det då inte var lika stark efterfrågan på arbetskraft. Det är naturligtvis bra med högt arbetskraftsutbud också ur den synpunkten att vi får färre balansproblem på arbetsmarknaden.

När vi i budgeten gjort övriga bedömningar har vi noterat fortsatt relativt höga tal när det gäller de arbetsmarknadspolitiska programmen. De ligger runt 3,5 procent av arbetskraften. Nu i dagarna har vi dessutom gett Arbetsmarknadsverket möjligheter att använda en del av sina resurser för år 2000 redan nu i höst, för att de ska få en rimlig utfasning av åtgärderna. Jag kan föreställa mig att detta kan vara ett tal som ligger något högt för nästkommande år. Det beror bland annat på hur AMV lyckas med att fasa ut åtgärder under hösten.

Vi har tydligt markerat i finansplanen att signum för hela budgetsaneringsarbetet under de senaste åren har varit att vi hållit oss till ett antal väldigt tydliga budgetpolitiska mål. Dessa budgetpolitiska mål är framförallt uttryckta på följande sätt: vi skall ha ett överskott i de offentliga finanserna på två procent av bruttonationalprodukten i genomsnitt över en konjunkturcykel. Målet för det enskilda året 1999 har varit ett överskott på 0,5 procent av BNP. Jag tror nu att vi kommer landa på cirka 1,7 procent. Vi överträffar därmed målet med rejäl marginal. Vi räknar med att det överskott som vi kommer att ha också året framöver kommer att ligga i överkant. Det vill säga vi kan komma att överträffa målet för år 2000, vilket ligger på två procent.

Vi har också i budgeten mycket tydligt markerat – och det har inte varit någon diskussion om det i något sammanhang – att utgiftstaket skall ligga fast. I ett läge då tillväxten är snabb och det offentliga inkomster ökar så kommer naturligtvis trycket på utgiftstaket bli väldigt stort. Det blir stort från alla dem som anser att just deras utgiftsområden har fått stå till-

baka under senare år och därför nu måste lyftas fram. Skulle man addera alla önskemål som finns så skulle man som finansminister lätt komma upp i ett flerdubbelt större utgiftsutrymme än det som finns, givet de utgiftstak som vi har dels för år 2000, dels för innevarande år.

Ekonomistyrningsverket har nyligen gjort en bedömning för innevarande år i vilken de räknar med ett visst budgetöverskott. Vi vet dock att det hela tiden handlar om relativt små marginaler. Vi är mycket bestämt inriktade på att trovärdigheten i de beslut som fattats måste upprätthållas. Det som kanske är det mest remarkabla i vår bedömning och i finansplanens beskrivning av det offentliga finansiella sparandet är måluppfyllelsen. Vi hade några år in på nittioalet ett underskott i det offentliga finansiella sparandet som var 10–11 procent av BNP. Sedan har det ständigt sjunkit i takt med de budgetsaneringsinsatser som gjorts.

Bara för några år sedan var finansdepartementets bedömning att vi först framåt år 2010 skulle kunna få ner nettoskulden. Vi har dock lyckats med att mycket snabbare få ner den och vi bedömer nu att vi redan i slutet av den här mandatperioden knappt kommer att ha någon nettoskuld alls. Det vill säga att det som enligt våra tidigare beräkningar skulle ta fram till 2010 att uppnå, har nu visat sig bli den allra snabbaste förändring som skett på något enstaka område. Denna utveckling jämförd med exempelvis ett antal länder i OECD visar att Sverige har mycket goda förutsättningar jämfört med omvärlden.

Om man utöver nettoskulden ser på den konsoliderade bruttoskulden i offentlig sektor – den så kallade ”Maastrichtskulden” – så kan vi även vad gäller denna konstatera att vi har en mycket positiv utveckling. Svensk ekonomi har på denna punkt utvecklats positivt jämfört med andra länder samt kommer fortsättningsvis att göra det under åren 2001 och 2002.

Vi har genom denna budgetproposition

satt punkt för budgetsaneringsarbetet i den form det haft under de senaste åren. Den bild som främst tonat fram av budgetsaneringen är att det främst är kraftiga skatteökningar – vilka i och för sig har varit i storleksordningen 50 miljarder kronor – som har bidragit till denna sanering som bringat reda i vår ekonomi. Men när man ser helheten i budgetpolitiken, från valet 1994 fram till 2002, vilket ju är denna mandatperiods sista år, så kan man se att det faktiskt är på utgiftssidan som omställningen framförallt har skett i de offentliga finanserna. Vi har därigenom skaffat oss ett lägre underskott i de offentliga finanserna i storleksordningen 14 procent av BNP, vilket i huvudsak härrör från att vi har minskat de offentliga utgifterna. Den strukturella förbättringen är jämfört med andra länder betydande för svensk del.

Den position som vi har nu har i EU-sammanhang innebär att vi ständigt tillhör den övre halvan av medlemsstaterna när det gäller tillväxten. Vi är vidare bland de länder som har haft den lägsta inflationen, den snabbaste sysselsättningsökningen och en hygglig förbättring på arbetslöshetssidan. Jämfört med många andra EU-länder ligger vi definitivt några steg före både vad gäller konjunkturutveckling och ekonomisk utveckling.

Frågan är om det i det betydligt ljusare ekonomiska perspektiv som vi nu ser jämfört med i vårpropositionen, finns ett utrymme för skattesänkningar? Vi har vecka för vecka och månad för månad sedan i april sett ett utrymme som vuxit. Det har blivit så stort att regeringens bedömning nu varit att det är möjligt att klara av att uppfylla de budgetpolitiska målen och fortsätta betala av på statsskulden, samt att klara av de åtaganden som vi har när det gäller omsorg, vård och skola och vad gäller den regionala balansen. Vi har funnit det nödvändigt att avsätta mer medel i form av specialdestinerade resurser för de kommuner och lands- ting som har problem att nå det s k ba-

lanskravet som riksdagen satt upp för år 2000. Vi vet att cirka 20 procent av kommunerna – dvs ungefär 50 kommuner och några landsting – har svårt att nå detta balanskrav nästa år. Vi tycker inte att det är riktigt att skicka in mer resurser till generella insatser, förrän strukturellt stöd givits till de här kommunerna och landstingen.

Alla dessa åtaganden inräknade så har vi kommit till slutsatsen att det finns ett utrymme för skattesänkningar nästa år. Jag vill gärna redovisa att vår bedömning av utrymmet, som är i storleksordningen 18 miljarder kronor år 2000, är betydligt försiktigare än exempelvis både Konjunkturinstitutets, SEBs och andra bedömares. Det hänger naturligtvis ihop med att vi har varit försiktiga både i vårt tillväxtantagande och i vårt antagande om löneutvecklingen.

Vi startar nu med det som vi ser som det viktigaste, nämligen att försöka sänka skatterna i olika steg så att sänkningarna i princip motsvarar den höjning för löntagarna som de 35 miljarder kronorna i egenavgifter representerar. Det innebär att egenavgifterna kan återbetalas i form av sänkt skatt i olika steg. Första steget tas nu år 2000 med ungefär en fjärdedel av detta belopp. Det resulterar i ungefär tio miljarder kronor i skattesänkningar till individer.

Vi gör dessutom en justering av den sk brytpunkten så att de 19 procent inkomsttagare som i dag betalar statlig skatt nästa år kan bli 18 procent. Syftet är att successivt komma ner till målet att endast 15 procent av inkomsttagarna ska betala statlig skatt.

Vi har utöver kompensationen för en del av egenavgifterna lagt fram ett antal förslag för företagsbeskattningen som nästa år innebär skattesänkningar i storleksordningen tre miljarder, och för 2001 fem miljarder kronor. Jag ska inte gå in på detaljer i det här, utan nöjer mig med att konstatera att denna kombination med sänkningar av skatter för individer och

för företag kostar cirka 15 miljarder kronor nästa år. Denna skattesänkning är enligt min uppfattning förenlig med de mål som vi har ställt upp för den ekonomiska utvecklingen i övrigt.

Jag skall sluta med att konstatera att de bedömningar vi gör när det gäller inflationen, bytesbalansen och de offentliga utgifterna sammantaget bidrar till goda förutsättningar att nå närmre vårt huvudtema i budgetpropositionen, nämligen ut hållig tillväxt och social rättvisa. Detta är viktigt inte bara år 2000, utan står i centrum för oss även för 2001 och 2002. Vi är självklart beredda att fortsätta med de skattesänkningar som vi nu initierar om det finns ett utrymme under åren framöver.

Ulf Dahlsten

Tack. Nils Lundgren, nu har du fått en utmaning att inte bara kommentera utan också hålla tiden lika väl som finansministern.

Nils Lundgren

Vi stävar mot härliga tider, strålande tider, och många undrar om detta kan vara realistiskt. Det brukar ju inte gå så bra i tillvaron. Jag tänkte därför börja med att ställa frågan: vad kan det finnas för hot mot denna mycket positiva konjunktur bild?

För det första är det ju så att uppgången är efterfrågestyrd. Det är inte så att vi plötsligt har kommit på nya mera effektiva sätt att använda våra totala resurser. På den punkten är det ungefär som förut. Uppsvinget kommer genom högre efterfrågan från både den inhemska marknaden och från omvärlden och det är framför allt på den förra som det uppenbarligen är bäddat för mycket kraftfull utveckling.

Omvärldens efterfrågan kände vi alla, precis som finansministern just sa, en viss tvekan om i början av det här året, när vi

hade sett Ryssland klappa ihop, Brasilien gå in i kris och hedgefonder hamna på fallrepet. Det som har hänt nu sedan vårmånaderna är att den hotande stormen internationellt har blåst över åtminstone för den här gången. Prognoserna för hur det kommer att gå på hemmamarknaden har vi egentligen inte ändrat.

Nu tittar finansministern till synes bara två år framåt, på 1999 och 2000. Jag vill påminna er om att vi nu är i andra halvan av september 1999, så det är egentligen bara drygt ett år framåt han talar om. Det viktiga är emellertid hur det ser ut 2001 och 2002. Det är detta den ekonomiska politiken och framförallt penningpolitiken måste vara inriktad på detta. Det finns sådana data i finansplanen också och det är på den punkten som vi, dvs jag, de flesta bankekonomer och Konjunkturinstitutet, tror att finansministern underskattar styrkan i utvecklingen. Det gäller då framförallt privatkonsumtionen. Se på hushållens disponibla inkomster. Deras utveckling har varit miserabel på grund av föregående finansministrars åtgärder. Man har sänkt bidrag och höjt skatter och avgifter.

Nu är vi inne i en situation där hushållens disponibla inkomster förbättras dramatiskt både genom att budgeten är sanerad så att det inte krävs ytterligare åstramningar och genom att inflationstakten är så låg att de historiskt sett mycket låga nominella löneökningarna ändå medför höga reala löneökningar. Skillnaden i bedömning mellan finansdepartementet och åtskilliga av oss andra bedömare är att vi antar, till synes fräckt men väl i enlighet med public-choice-teorin, att regeringen kommer att sänka skatterna mer än som nu förutskickas. Inte just för år 2000, som den pågående budgetdiskussionen avser, utan för åren därefter. Därför kommer disponibelinkomsterna att stiga mycket kraftigt. Budgetutrymmet är mycket stort, eftersom vi som bekant har väldigt höga skatter på marginalen. Den marginella makroskattekvoten i Sverige

är hög. Det innebär att när finansministern släpper ifrån sig pengar genom skattesänkningar, så kommer en mycket stor del tillbaka till honom. Konsumtionen stiger och genererar med hjälp av världens högsta moms och extremt höga punktskatter höjda skatteintäkter. Och samtidigt får många fler människor arbete, vilket leder till att inkomstskatter och arbetsgivaravgifter forsar in till den offentliga sektorn. Det går alltså att göra mycket stora skattesänkningar eftersom en så stor del av pengarna automatiskt återkommer till statskassan. Vi tror därför att det blir större skattesänkningar 2001 och 2002. Vi får därmed en snabbare tillväxt än finansministern säger och vi får lika fullt en mycket god utveckling av budgetbalansen. Allt under förutsättning naturligtvis att det inte händer något annat som jag skall komma in på senare.

Men låt mig först ta upp frågan om vi har rätt i vårt antagande att vi går mot en mera expansiv finanspolitik. Det enkla resonemang som jag gör här är att den socialdemokratiska regeringen under hela den förra mandatperioden tvingats gå på tvärs med sin vanliga typ av ekonomisk politik för att genomföra en hårdhänt budgetsanering. Man har gjort detta under hänvisning till att pengarna är slut. Åtgärderna har presenterats som beklagliga men nödvändiga. När man nu plötsligt badar i offentliga pengar, är den tidigare argumentationen helt omöjlig. Det är väldigt svårt att nu säga att vi stramade åt av andra skäl. Nu finns pengarna och därför finns det politiska trycket. Finansministern skyddas av budgettaken på utgiftssidan, men på skattesänkningssidan finns inget sådant hinder.

Det finns två slag av skattesänkningar. För det första har vi sådana som är nödvändiga eller åtminstone tillrådliga, därför att de främjar tillväxten eller därför att skattebaserna annars lämnar landet. Då är vi inne på sådant som utdelningsskatten, förmögenhetsskatten, den förhöjda och den vanliga statliga inkomstskatten o s v.

Den statsfinansiella kostnaden för att sänka eller ta bort dessa är inte så stor, men det är politiskt mycket svårt för regeringen att göra det. När det gäller skattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare är det tvärtom. Det är statsfinansiellt dyrt, men politiskt och fördelningsmässigt attraktivt för regeringen. Väljer man den senare vägen kan man emellertid också skapa politisk legitimitet för att sänka den förnämnda typen av skatter. Det är den vägen man nu har slagit in på och effekten blir därmed sannolikt skattesänkningar på bred front som kommer att höja hushållens disponibla inkomster under de närmaste åren mycket kraftigt. Den privata konsumtionen kommer därmed att stiga snabbt och driva på tillväxten.

Är då en tillväxt på ca 3,5 procent om året fyra år i rad något orimligt? Inte i detta historiska läge. År 1993 var Sveriges BNP ca 3,5 procent lägre än 1989. Med den optimistiska prognos jag gör för Sverige skulle vi år 2002 ligga omkring 25 procent högre än 1989. Vad betyder detta? Det betyder att över dessa 13 år skulle vi i Sverige då få en tillväxt på i genomsnitt per år 1,8 procent. Detta är lägre än den ganska svaga tillväxttakt som vi hade 1970–1990 och som ledde till att vi redan då sackade efter andra länder. Det betyder att även med den ganska goda tillväxt som jag räknar med för fyraårsperioden 1998–2002 så borde resursutrymmet finnas. Så stora felinvesteringar har vi knappast gjort i det förgångna att hela 1990-talet och ett par år till skulle behöva präglas av så medioker tillväxt. Det måste finnas utrymme för att klara av en tillfällig uppgång i tillväxttakten under de närmaste åren.

Avslutningsvis, vilka risker finns det med att utnyttja det finanspolitiska utrymmet på de tre olika sätt som står till buds, att amortera på statsskulden, att sänka skatter eller öka offentliga utgifter? Det är ju dessa tre varianter vi har. Många säger att det mest förståndiga är att amortera och bli av med statsskulden. Jag tror

emellertid att finansministern har helt rätt. Sverige har för det första inte någon nämnvärd nettoskuld alls och bruttoskulden är inte heller imponerande. Många andra länder, som vi tror det kommer gå bra för i framtiden, har större offentlig skuld än vi. Att sänka skatter, och framförallt då sänka rätt skatter, ger med största sannolikhet en väsentligt högre tillväxt. Den skuldkvot som det ordas så mycket, offentlig skuld som andel av BNP, sjunker även då genom att nämnaren växer snabbare. Jag skulle varmt rekommendera finansministern att nöja sig med de där amorteringarna på två procent av BNP och låta resten gå till skattesänkningar som leder till ökad tillväxttakt så att vi får ner skuldkvoten den vägen. Då höjer vi samtidigt svenska folkets välförstånd, vilket är ett mycket viktigare mål än att sänka en redan låg skuldkvot.

Ulf Dahlsten

Vill finansministern svara direkt eller ska jag släppa in frågor? Varsågod. Säg namnet högt och tydligt så att det kommer med för utskriften.

Carl B Hamilton

Jag tycker att en central fråga har försvunnit i den här diskussionen. Det är finanspolitikens inriktning. Som ni sett av Bosse Ringholms overheadbilder blir det ganska höga tillväxttal år 1999 och 2000. Om man bläddrar i finansplanen fram till den bilaga där regeringen skriver om finanspolitikens inriktning, d v s Bilaga 2, Tabell 11.4, kan man konstatera att det är en expansiv finanspolitik som föreslås för dessa två toppår i konjunkturen. Det är alltså tvärt emot Keynes stabiliseringspolitiska ABC-lära. Vi har en expansiv finanspolitik när konjunkturen står på topp. Sedan när konjunkturen går ner, 2001 – enligt finansplanen, blir finanspolitiken kontraktiv, d v s den driver ner konjunkturen mot botten istället för att hjälpa till

att hålla den uppe. Detta är en konstig politik. Det är den första konstigheten.

Den andra konstigheten är att den regering som föreslår denna procykliska politik samtidigt ser sig tvungen att varna för konsekvenserna av den egna politiken vad beträffar läget på arbetsmarknaden. Bosse Ringholm har både i TV och i riksdagen varnat för alltför stora löneökningar. Men en viktig anledning till att löneökningarna kan bli alltför stora är den procykliska egna politiken.

Till skillnad från regeringen skulle jag vilja föreslå att man inte driver någon expansiv finanspolitik utan se till att rädda balansen på arbetsmarknaden genom att driva en neutral eller en kontraktiv finanspolitik i konjunkturuppgången. Betala därigenom också av mera på statskulden, genomför mindre skattesänkningar och mindre utgiftsökningar. Då blir det samhällsekonomisk balans.

Rolf Englund

Statsfinanserna svänger väldigt drastiskt. Jag tror att det är Nils Lundgren som har sagt att det är ett sving på 17 procent mellan den djupast lågkonjunkturen när Anne Wibbe skulle spara, och nu. Detta sving är intressant också ur EMU-sammanhang och stabilitetspakten. Vad skall vi göra när stabilitetspakten sätter hinder för att parera en lågkonjunktur? Det var det ena. Det andra är den överdrivna fixeringen vid statsfinanserna i det här landet. Expressen och andra brukar skriva "Nu går det bra för aktiebolaget Sverige". Men Sverige är inget aktiebolag, inte heller Katrineholms kommun eller Stockholms Läns Landsting. Utan vi är ett land. Jag undrar om det i själva verket är så att statsfinanserna egentligen är en konjunkturindikator? Och en mycket bra sådan ehuru en *lagging indicator*.

Matthias Sundgren

En kort fråga bara. Det vore kul att höra hur finansministern ser på budgeteringsmarginalen? Om jag förstår det här rätt så var den tänkt att användas som ett säkerhetsalternativ. Nu har radialinkomsterna blivit mycket starkare än väntat samtidigt som man tar budgeteringsmarginalen i anspråk. Om jag också har sett rätt i budgeten så klipper man in från marginalen ytterligare 10–20 miljarder 2001 och 2002. Frågan är hur man ska se på den? Vad används den till och används den på det sätt som var tänkt?

Bosse Ringholm

Om man lyssnar till både Nils Lundgren och Carl B Hamilton så upptäcker man snabbt att de till stor del ger helt motsatta råd. Det är ju bra för en finansminister att kunna välja mellan så helt skilda råd.

Jag kan redovisa en underliggande tanke som finns bakom finansplanen. Om man ska åstadkomma en uthållig tillväxt – både ur ekonomisk och ekologisk synvinkel – så tror jag inte att man ska tänka i de termer som vi traditionellt har tänkt i, nämligen att utvecklingen nu består i en snabbt övergående uppgång på ett enstaka eller ett par år som sedan viker av snabbt igen. Utan man bör försöka finna balanspunkter, framförallt på arbetsmarknaden men därmed också i ekonomin i sin helhet, vilka gör att vi kan få en mer långsiktig uthållig tillväxt. Jag tycker därför att det är viktigt att koppla samman diskussioner om skattesänkningar med löneutvecklingen.

Jag utgår från att arbetsmarknadens parter har lärt av det som har hänt i landets ekonomiska historia under de senaste årtiondena. Ser man på vår löneutveckling i nuläget så har vi relativt låga nominella löneavtal. Vi har mycket låg inflation, eller nästan obefintlig inflation. Man får strängt taget gå tillbaka till 1960-talet för att hitta en reallöneutveckling som är

lika gynnsam som den som vi har för närvarande. Det finns de som nu säger att denna utveckling kommer inte organisationerna på arbetsmarknaden, framförallt de fackliga organisationerna, att ta hänsyn till framöver. Utifrån den erfarenhet och kunskap de har i dagsläget så har jag stor tillförsikt till att de verkligen tar hänsyn till den ekonomiska situation vi har idag. Om man återgår till tidigare löneökingsnivåer och till ett gammalt synsätt, så kan det relativt snabbt leda till att vi förlorar en del av de förutsättningar som krävs för en uthållig tillväxt.

Lönediskussionerna åren framöver är arbetsmarknadens parter ansvar att sköta. Jag har dock förhoppningar om att det finns en samsyn mellan parterna och regeringen om hur den ekonomiska utvecklingen bör vara. Jag vill koppla ihop den med ytterligare en faktor som jag tror är helt avgörande för om vi ska lyckas med att nå en uthållig tillväxt, nämligen kompetensutvecklingen i arbetskraften. Jag upplever väldigt starkt, inte minst när jag träffar mina kollegor i EU-länderna, att vi håller på att växla om från en traditionell industriell struktur till en struktur som är mycket mer tjänste-, kunskapsbaserad och IT-baserad för framtiden. Det gör att mönstren i konjunkturutvecklingen inte kommer att vara de som de var i det gamla industrisamhället.

Det andra som jag ser mycket tydligt är att det är kompetensen som kommer att vara avgörande för om vi lyckas eller inte lyckas klara både vår ekonomiska utveckling och vår ekonomiska balans i framtiden. Därför har vi lagt oerhört stor vikt vid att under de senaste åren satsa på utbildning. Även i den här budgetpropositionen är det centralt att ökade resurser i växande utsträckning ska kunna användas för just utbildning.

Jag skulle också gärna se att arbetsmarknadens parter i det goda samarbete som finns dem emellan – genom exempelvis det s k industriavtalet – också för in utbildningsfrågorna. Jag vet att andra

avtalsområden försöker efterlikna det samarbetet. Regeringen lade en grund för detta redan i våras då vi tillsammans med arbetsmarknadens parter tog fram ett antal miljarder kronor för kompetensutveckling. Vi tillför nu ytterligare en dryg miljard kronor per år för kompetensutveckling. Vi har nu inget färdigt förslag för hur satsningen ska utformas, utan utformningen ska vi göra tillsammans med bl a arbetsmarknadens parter.

Om vi bygger in kompetensutveckling i arbetslivet som en del av den bärande organisationen i företagen så tror jag att vi kan skärpa vår konkurrenskraft. Därmed kan vi kanske hålla tillbaka en del av de störningar i ekonomin som normalt sett skulle kunna inträffa vad gäller exempelvis löneutvecklingen.

Jag hör att Carl B Hamilton tycker att vi egentligen inte skulle ha några skattesänkningar alls i dagsläget, eller möjligen väldigt återhållsamma sådana, om jag förstod honom rätt. Nils Lundgren kan dock tänka sig större skattesänkningar. Min reaktion på dessa propåer är att det gäller att hitta en balanspunkt vid vilken vi kan uppfylla alla de uppgifter vi åtagit oss. Det gäller både de allmänna ekonomiska och de budgetmässiga målen, inklusive budgeteringsmarginalen. Budgeteringsmarginalens uppgift ska vara den som ursprungligen slagits fast. Det är viktigt att ha en god marginal. Den kan man nu kritisera för att vara i blygsammaste laget. Detta är något som vi definitivt funderar på hur vi skall hantera i fortsättningen.

Samtidigt är vi medvetna om att vi måste se över hela budgetprocessen. Vi går nu in i en annan ekonomisk fas än den som rådde när vår nuvarande budgetprocess utformades.

Jag kan sammanfatta med att säga att om man ska uppnå en mer varaktig uthållig tillväxt och inte bara något enstaka bra år, så gäller det att ha en god balans mellan de olika uppgifter som vi tagit på oss. Framförallt gäller att med arbetsmarkna-

dens parter få igång ett rejält samtal om hur vi klarar kompetensutvecklingen av arbetskraften. Jag tror att det är nyckeln till att undvika överhettning i framtiden.

Nils Lundgren

Det ligger nära till hand att det kommer frågor om hur det går med konjunkturen om vi får ett internationellt börsbakslag. Risken därför är rimligen någorlunda hög, eftersom allting pekar på att kurserna ligger mycket högt, framförallt i USA. Skulle ett sådant inträffa, kommer hushållssparandet att stiga i USA, landets gigantiska bytesbalansunderskott sjunker hastigt ihop och den amerikanska motorn i världsekonomin tar plötsligt avsked. Då får vi en mycket mer dämpad utveckling. Jag talar inte om ett nytt 1929 utan konstaterar bara att då blir det nog lägre internationella tillväxtsiffror. Då förskjuts debatten. Man ska tänka sig för så att man inte går långt med att inteckna framtiden.

En annan fråga som nu är uppe till diskussion och som finansministern berörde är lönebildningen. Jag tror att om man sammanfattar dels de forskningsresultat som har gjorts i landet, dels våra erfarenheter på sistone tolkade utan mellanliggande forskning, blir slutsatsen att vi kan vara optimistiska för en hyggligt lång period framåt. Inflationsförväntningarna är låga och trots att efterfrågan på arbetskraft i makrotermer är hög, finns det en osäkerhet om anställningstryggheten på mikroplanet. Även när man ser att de behöver folk lite överallt, kan man inte vara säker på att få behålla sitt eget jobb därför att förändringstakten är hög och motståndet mot att lägga ner olönsamma verksamheter svagt. Det är en helt annan situation än den vi har haft under tidigare år. Det är också så att löntagarorganisationerna, så vitt jag kan bedöma, inte avser att komma med höjda lönekrav alls. De ser att vi har låg inflation och har tillit till systemet. Osäkerheten gäller framför allt

risken för löneglidning för nyckelgrupper. Jag gissar att sådan kommer att inträffa men få måttliga spridningseffekter. Följderna av löneglidning är i så fall positiva för den svenska ekonomin. Vi får då en förändring i lönestrukturen, som innebär att arbetsmarknaden i praktiken kommer att fungera bättre i framtiden.

Slutligen, under hela efterkrigstiden hade vi en rytm där finanspolitisk åstramning innebar skattehöjningar, medan finanspolitisk stimulans innebar offentliga utgiftshöjningar. Därmed saxade vi oss upp mot en allt större och större offentlig sektor med extremt höga skatter och offentliga utgifter. Detta har efter hand med största sannolikhet blivit ett hinder för tillväxten. Tiden är därför mogen för att gå åt andra hållet. Som finansministern visade, har vi dragit ner en hel del offentliga utgifter, när det var nödvändigt för att sanera statsfinanserna. Nu när det problemet är borta, kommer vi att sänka skatterna. Vi bör och kommer därmed att börja saxa oss nedåt, mot en mindre offentlig sektor som andel av BNP och ett lägre skattetryck. Det bör komma att gå bra, men det finns naturligtvis risker. En sådan process blir väldigt lätt procyklisk. Det är långa laggar mellan observationer via politiska beslut och verkställighet till faktiska effekter på ekonomin. Risken är att man får problem med överhettning av samma slag, när vi är på väg att saxa oss nedåt, som vi hade när vi saxade oss uppåt under den tidigare efterkrigstiden. Tack.

Carl B Hamilton

Risken för överhettning känner vi alla starkt av här i lokalen, och den är detta fenomen som jag igen vill påminna om. Jag skulle vilja föredra att regeringen driver en finanspolitik, d v s där man betalar av ungefär 20 miljarder mer per år på statsskulden under de här två kommande åren, 1999 och år 2000. Men, om man ska driva en så expansiv finanspolitik

som finansministern förespråkar, som kan leda till problem på arbetsmarknaden, då kan farorna med detta möjligen minska om regeringen vidtar snabba och drastiska åtgärder för att göra arbetsmarknaden mera flexibel. Dra ner på arbetsmarknadspolitiska åtgärder så att arbetsmarknaden blir mindre inflationsbenägen. Det är en liten nyckel för den finansminister som redan är inställd på att driva en expansiv finanspolitik i konjunkturuppgång-en.

Ulf Dahlsten

OK. Då har vi egentligen en naturligt övergång till nästa ämne. Vi kommer att diskutera framförallt är finanspolitiken och hur den förhåller sig till det ekonomiska läge som vi befinner oss i. Som finansministern har konstaterat så har han fått råd åt olika håll. Både att det är OK att vara expansiv därför att inflationstendensen i ekonomin är ändå rikligt under kontroll. Dels att vara mer återhållsam. Det är ett tacksamt läge för finansministern att få råd åt olika håll. Men den andra frågan som vi ska gå in på gäller att det är givet att vi har en viss nivå på finanspolitiken. Kan man inom den ramen göra struktur-, system- och skatteförändringar? Detta är nästa avsnitt. Frågan är dels om finansministern vill avrunda den här diskussionen och sedan gå över till det avsnittet.

Bosse Ringholm

Jag delar Nils Lundgrens uppfattning att vi inte ska inteckna hela framtida utrymmen. Vi måste alltid ha en beredskap att kunna agera på lite olika håll. Det är ett av de viktigaste skälen till att vi har varit relativt försiktiga både i våra prognoser när det gäller tillväxten och våra underligganden antaganden. Vi har ju också varit relativt försiktiga i vår bedömning av vilket utrymme som finns för skattesänkningar år 2000.

När man konstaterar att det finns ett utrymme i storleksordningen 15 miljarder kronor som man kan utnyttja för skattesänkningar är det oerhört viktigt att diskutera på vilket sätt dessa skattesänkningar skall åstadkommas. Jag återgår här till perspektivet "tillväxt och rättvisa" som är vårt huvudbudskap i finansplanen. Det vi eftersträvar är att den skatteförändring som föreslås både kan bidra till ökad tillväxt och ökad rättvisa.

Jag startar med utgångspunkten i inkomstbeskattningen och i begreppet rättvisa. Många grupper har under senare år haft skäl att säga att: "Om vi nu har varit med och betalat ett ganska högt pris genom budgetsaneringen, då måste vi när det är bättre tider också få en chans att bli kompenserade. Vi måste få återställt en del av de insatser vi gjort." Det stora antal personer som bidragit till budgetsaneringen är dock inte bara en grupp. Vi gjorde förra året en viktig markering då pensionärerna, som ju hade fått sänkta pensioner i mitten på 1990-talet, fick sin pensionsnivå återställd till 100 procent, samtidigt som vi gjorde en del andra förbättringar för pensionärerna, gällande bostadstillägget exempelvis. Det var i allra högsta grad en fördelningspolitisk rättvisbedömning som gjorde att pensionärerna då stod först på listan.

Nästa viktiga bedömning har varit att om det finns ett utrymme som är så stort som vi uppskattat för nästa år, så är det den regressiva effekten av egenavgifterna som det finns anledning att försöka åtgärda. Det sammanhänger inte bara med en rättvisbedömning utan också med en strukturell bedömning. Vi ser att vi i vårt skattesystem i dagsläget har betydande marginaeffekter, inte minst på relativt blygsamma inkomstnivåer. I låg- och medelinkomsttagargrupper kan man utifrån kombinationen av skatteeffekter, barnomsorgstaxor, bostadsbidragseffekter och annat räkna fram marginaeffekter som är så stora att det är inte bara lönar sig lite, utan kanske inte lönar sig alls att öka sitt

arbetskraftsutbud. Att se om vi kan hitta ett sätt att via skatteförändringar åstadkomma minskade marginaeffekter har varit en av våra viktigaste utgångspunkter i budgetpropositionen. Det är inte så enkelt som det kan låta av det skälet att vi inte har en skatteskala som är linjär och enkel, utan den består av många skikt, vilka har tillkommit i olika situationer. Vi har själva bidragit till denna utveckling exempelvis under detta år, genom att vi infört en särskild skattereduktion för låginkomsttagare som kostade ungefär tre miljarder kronor. Denna ger en del besvärliga effekter ur marginalsynpunkt.

Vi har mot bakgrund av vårt resonemang om höga marginaeffekter nu konstruerat ett system som enklast kan förklaras på det sättet att vi krona för krona börjar betala av effekten av de egenavgifter som har tagits ut under senare år – cirka 35 miljarder kronor representerar de totalt. Det är ett första steg som nu tas. Utöver det steget görs också justeringar i den s k brytpunkten med sikte på att närma oss den ambition som fanns i den stora skattereformen i början på 1990-talet.

Jag vill också gärna erinra er om att vi gjorde några väsentliga förändringar i vår beskattning redan den första januari 1999, utöver införandet av den särskilda skatterabatten eller skattesänkningen för låginkomsttagare. Den värnskatt som vi hade åren 1995–1998 omfattade ungefär 1,3 miljoner inkomsttagare som betalade maximalt 25 procent i statsskatt. Med en normal kommunal skattesats på 30 procent motsvarar det 55 procent totalt. Denna grupp av personer reducerades rätt kraftigt från den tidigare ”värnskattgruppen” om 1,3 miljoner personer, till ungefär 300 000 personer, vilka i dagsläget betalar den maximala statliga skatten på 25 procent. Det är nu inkomsttagare med en inkomst över 33 000 kronor i månaden som betalar den högre skattesatsen.

I samband med compensationen av en del av egenavgifterna ser vi till att den finansiella effekten för kommunerna blir

neutral. Skatteförslaget innebär att vi minskar avdragsrätten för den enskilde. Avdragsrätten för egenavgiften minskas med en fjärdedel i det första steget och fullt ut om några år när förslaget blir fullt genomfört. Denna del i förslaget tillför kommunerna ett antal miljarder kronor i form av egna skatteinkomster. Denna effekt för kommunerna neutraliseras på det sättet att statsbidraget minskas i motsvarande grad för kommuner och landsting. Denna diskussion har vi fört underhand med Kommun- och Landstingsförbunden och de delar uppfattningen. De ser naturligtvis att utifrån den kommunala självstyrelsens horisont är det viktigt att deras egna resurser ökar i första hand och att inte statsbidragsandelen växer allt mer. Av olika skäl har det hittills varit nödvändigt att låta statsbidragen växa för att de skulle kunna fungera som draghjälp och motor i utvecklingen i kommuner och landsting. Vi ser vidare att det nu finns skäl att utöver de åtaganden vi redan gjort genomföra riktade insatser för att klara strukturomställningar i de kommuner som har svårt med balanskravet för nästa år.

Vad gäller företagsbeskattningen har vi valt att föreslå att reglerna för utnyttjande av de s k periodiseringsfonderna förändras på två sätt. Dels genom att företagen skall få avsätta fem procentenheter mer till dessa fonder än tidigare för att kunna få en större vinstutjämning över tiden, dels genom att perioden för avsättningar förlängs från tidigare maximalt fem år till nu sex år. Det kommer att kosta en hel del, framförallt under 2001. Man kan dock säga att på sikt är detta inte så kostsamt rent statsfinansiellt, utan mer en förskjutning över tiden vad gäller skatteintäkter. Vi presenterar också förslag vad gäller kupongskatten på aktier, de s k stoppreglerna och återköp av egna aktier liksom för beskattningen av utländska experter. Sammantaget innebär våra förslag en sänkning av företagsbeskattningen på cirka tre miljarder kronor nästa år och fem miljarder år 2001.

Vi har också i ett annat sammanhang – i den socialdemokratiska skattegruppens rapport – prövat frågan om sänkt bolagsskatt, men vi har som ni vet, inte lagt ett sådant skatteförslag för år 2000. Detta skatteförslag som innebar att man sänker skatten från 28 till 25 procent är nu föremål för allmän diskussion och det kanske förvänar en del av oss att vi fick negativa reaktioner från många håll i näringslivet. Kritikerna i näringslivet sade: ”Det var ju inte det här vi efterfrågat och det är inte det här vi tycker är mest angeläget.” Jag kan till viss del förstå reaktionen, men den är ganska märklig. Framförallt därför att analysen i budgetpropositionen faktiskt visar att de mindre företagen betalar proportionellt sett mer i bolagsskatt än de större. Det innebär ju att en sänkning av bolagsskatten skulle framförallt de mindre företagen ha nytta av. Vi vet också att många länder, exempelvis Tyskland, planerar att sänka sin bolagsskatt till 25 procent. De stora företagen har större möjligheter att föra vinster mellan olika delar av sina koncerner medan de små företagen inte har de möjligheterna och därför kan en sänkt bolagsskatt ha en relativt stor betydelse för dem. Det är också positivt sett ur ett europeiskt konkurrensperspektiv.

Vi har slutligen ett antal förslag på andra områden än individ- och företagsbeskattningen. De handlar bl a om energiskatten. En grön skatteväxling görs genom energiskattehöjningar. De höjningarna inbringar ungefär 1,7 miljarder kronor, vilka används på det sättet att vi i huvudsak utnyttjar pengarna till ökad kompetensutveckling i arbetslivet, vilket jag tidigare talade om. Vi använder också en del av medlen till att likställa jordbrukets energibesättning med den energibesättning som industrin har. Det kostar runt 350 miljoner kronor. Man kan i och för sig säga att det inte har något specifikt med skatteväxlingen att göra. Skatteväxlingen ska handla om att minska belastningen på vår miljö genom höjda energiskatter och samtidigt minska skatten på

arbete och utbildning. Jordbrukets energibesättning är ju lite udda i sammanhanget men budgetpropositionen blev ett bra tillfälle att lösa denna fråga. Dess lösning har utgjort ett allmänt önskemål från alla politiska partier under ganska lång tid.

Jag kan se att det finns en del strukturproblem i vårt skattesystem som framförallt sammanhänger med marginaleffekterna, men jag vet också att de invändningar som finns på många håll främst grundar sig i önskemål om slopad värnskatt. Vi tycker dock inte att det är ett prioriterat önskemål, särskilt mot bakgrund av att den gamla värnskatten försvann vid årsskiftet och det därför nu är en betydligt mindre grupp som betalar den högsta och 25-procentiga statliga skatten.

Övriga skattefrågor som ofta reses i debatten gäller kapitalbeskattningen och förmögenhetsbeskattningen. Det finns skäl att titta på förmögenhetsbeskattningen, framförallt ur ett internationellt perspektiv. Dessa skattefrågor kommer vi att fortsätta diskutera mellan riksdagspartierna i de sk skatteöverläggningarna. Det finns självfallet anledning att ta intryck av det som händer i vår omvärld.

Slutligen är vi mycket intresserade av att få till stånd en gemensam handlingslinje mellan EU-länderna i vissa skattefrågor. Det gäller exempelvis energibeskattningen där det är så att 14 av 15 länder har ett stort intresse av att få till stånd ett energibeskattningsdirektiv. Jag hoppas att det finska EU-ordförandeskapet i höst kan komma i mål i den frågan. Men vi ser också att det på andra områden vore bra om man får mer samverkan mellan EU-länderna, framförallt vad gäller illojal konkurrens på företagsbeskattningsidan. Tack.

Lars Jonung

Detta är första gången som Bosse Ringholm deltar som finansminister i Nationalekonomiska Föreningens förhandlingar. Jag vill därför visa honom vänligheten

att diskutera dagens finansplan med utgångspunkt från de böcker, artiklar och debattinlägg som Bosse Ringholm publicerade i unga år kring en fråga som då låg honom varmt om hjärtat, nämligen: Vem skall äga Sverige?

Detta är ett spørsmål som nu blivit brännande aktuellt i samband med det raskt växande utländska ägandet av svenska företag och vågen av utflyttning av huvudkontor från Sverige till länder som Finland, England och USA. Det är en fråga som i hög grad berör den finansplan vi har att dryfta idag.

Vad ansåg då den unge Bosse Ringholm om ägandet av Sverige, mer precist av svenska företag? Svaret finns i *Tabell I* som sammanfattar vad jag funnit i arkiven av hans penna. Titlar som *I hela folkets händer*, *Socialism – en diskussionskurs*, *Ett socialistiskt samhälle* och *Förstatliga privatbankerna!* demonstrerar bortom allt tvivel att Ringholm var av åsikten att den svenska staten borde äga företagen i Sverige. Ringholm når sitt ideologiska crescendo i bidraget *Att vinna medborgarna för socialism* i vänboken till Tage Erlander, tryckt år 1969. Jag rekommenderar varmt en läsning av dokumenten för den som vill förstå Sveriges ekonomiska, finansiella och politiska utveckling under efterkrigstiden.

Låt oss nu förflytta oss från 1970-talet till 1990-talet. Vad har hänt på ägandefronten? Under senare tid har svenska företag i rask takt sålts till utlandet, gått samman med utländska företag eller valt att flytta sina huvudkontor eller andra centrala funktioner utomlands. Det utländska ägandet av aktier i "svenska" företag har ökat drastiskt sedan restriktionerna för utländskt ägande slopades 1993. Mer än en tredjedel av börsvärdet på Stockholms fondbörs står utländska ägare för.

Staten som ägare har deltagit i denna process bl a när det gällt utförsäljning av statliga företag, däribland Nordbanken och Pharmacia. Nordbanken har just nu

sitt huvudkontor i Finland och Pharmacia sitt i New Jersey, USA. Nordbankens planer att flytta huvudkontoret tillbaka till Sverige kan stupa på motstånd från finska aktieägare. Denna utflyttning av en gång statligt kontrollerade företag till utlandet ligger inom två av de sektorer som den unge Ringholm på sin tid ansåg särskilt angelägna att socialisera, nämligen "kreditväsendet" och "läkemedelsindustrin och apoteksväsendet".

Är denna process något att oroa sig för? Mitt svar är ja. Jag vill koncentrera mig på lokaliseringen av huvudkontoren. Huvudkontorens placering har nämligen viktiga ekonomiska effekter. Flyttas ett huvudkontor ut ur landet medför detta förlust av en arbetsmarknad för högutbildade ekonomer, tekniker och jurister. Sverige tappar den unika kompetens som styrning och ledning av i synnerhet storföretag representerar. Samtidigt försvagas incitamentet hos dagens ungdom att söka sig till näringslivet för att göra karriär.

Till huvudkontoren hör också en rad specialistfunktioner vilkas marknad försvinner med huvudkontoret. Det gäller olika konsulter, skatteexperter, revisorer och jurister. Dessutom brukar nya företag växa upp i skuggan av huvudkontoret som avknoppningar från det stora företaget. Till bilden hör att huvudkontoren utgör en del inte bara i den kommersiella omgivningen utan även i den kulturella miljön och i miljön för forskning och debatt. När Volvo personvagnar styrs från London och Detroit kommer Volvos ledning inte att vara lika intresserad som tidigare av att stödja säg Chalmers, Operan i Göteborg, Handelshögskolan i Göteborg och andra lokala aktiviteter.

Låt mig illustrera några aspekter av huvudkontorets ekonomiska geografi med ett positivt exempel. I Lund fanns för femton år sedan ingen dataindustri att tala om. Så startades Axis av några unga ingenjörer med Mikael Karlsson som huvudägare och en av eldsjälarna. Axis är idag ett synnerligen framgångsrikt data-

Tabell 1 Några skrifter av Bosse Ringholm rörande frågan: Vem skall äga Sverige?

Titel	Tryckår
”Förstatliga privatbankerna” (flera medverkande)	1969
”Att vinna medborgarna för socialism” (i ”Idéerna som drivkraft. En vänbok till Tage Erlander”)	1969
”Socialism – en diskussionskurs”	1971, 1972, 1974
”Ett socialistiskt samhälle”	1972
”I hela folkets händer”	1976

företag med global etablering. Mikael Karlsson och Axis har direkt eller indirekt etablerat minst sex nya dataföretag i Lund. ”Direkt” genom att han har varit i stånd att finansiera nya bolag genom Axis framgångar, ”indirekt” genom att anställda vid Axis har sagt upp sig och startat egna bolag eller rekryterats till ledningsfunktioner i dessa. Idag har de sex avknoppade företagen fler anställda än Axis – ”moderföretaget”. Hade Axis etablerat sig från början utanför Sverige, hade detta nätverksfenomen utvecklats utomlands, inte i vårt land.

En följd av en ensidig utflyttning av huvudkontor från Sverige blir således en utarmning av det svenska näringslivsklimatet. Vi märker till en början inte att vårt land tappar tillväxtpotential och utvecklingsmöjligheter. Men med tiden blir dessa negativa effekter allt starkare – och då är det för sent.

Skall vi inte acceptera globaliseringens spelregler; att i en internationaliserad värld kommer utlandet att äga svenska företag? Jo, det skall vi – men spelreglerna bör vara desamma för svenskar som för utlänningar. Processen är inte bestämd av någon ”naturlag” eller är en självklar del av globaliseringen. Den är främst grundad på skillnader i beskattningen av svenska ägare/kapitalister i förhållande till utländska ägare/kapitalister, dvs ett resultat av regeringens ekonomiska politik. Utförsäljningen och utflyttningen av svenska börsnoterade företag kommer att fortsätta

så länge som dagens svenska skatte- och fördelningspolitik gynnar utländskt ägande på bekostnad av svenskt ägande.

Skattesystemets betydelse sammanfattas i *Tabell 2* för två typer av tillgångar – aktier i ”stora” börsnoterade svenska företag och obligationer. *Tabell 2* omfattar följande kategorier av ägare: svenska hushåll, svenska försäkringsbolags pensionsfonder, svenska stiftelser och andra skattegynnade subjekt samt utländska fonder, vilka här representerar det utländska ägandet.

För varje typ av ägare beräknas den totala skattebelastningen på en förmögenhet på 10 000 kronor med en avkastning som uppgår till 1 000 kronor före alla skatter för aktier och obligationer. Hänsyn har tagits till samtliga förekommande skatter, dvs bolagsskatt, skatt på löpande avkastning och förmögenhetsskatt. Vi är alltså intresserade av den totala skattebelastningen. Denna är den relevanta aspekten i detta sammanhang. Den bestämmer vem som kan lägga det högsta budet på ett företag. Ju lägre skatt, desto högre blir budet, allt annat lika.

Utländska ägare av svenska aktier och inhemska skattegynnade institutioner får den lägsta beskattningen med dagens system. En utländsk pensionsfond möter en skattesats som är 28 procent på utdelning från svenska aktiebolag, att jämföras med svenska hushåll vilkas skattesats är 62 procent.

Låt mig sammanfatta *Tabell 2*. Svenskt ägande missgynnas i förhållande till ut-

Tabell 2 Skatter på aktieutdelningar och obligationsräntor

		Aktier i stora företag	Obligationer
Svenskt hushåll	Bolagsskatt	280	0
	Inkomstskatt	216	300
	Förmögenhetsskatt	120	150
	Nettoavkastning	384	550
	Skattesats	62%	45%
Svensk pensionsfond	Bolagsskatt	280	0
	Inkomstskatt	90	90
	Förmögenhetsskatt	0	0
	Nettoavkastning	630	910
	Skattesats	37%	9%
Svensk stiftelse	Bolagsskatt	280	0
	Inkomstskatt	0	0
	Förmögenhetsskatt	0	0
	Nettoavkastning	720	1000
	Skattesats	28%	0%
Utländsk fond	Bolagsskatt	280	0
	Inkomstskatt	0	0
	Förmögenhetsskatt	0	0
	Nettoavkastning	720	1000
	Skattesats	28%	0%

ländskt. Det är en viktig förklaring till det ökade utländska ägandet på den svenska börsen. Och en viktig förklaring till utflyttning av huvudkontoren. Här spelar också inkomstskatten en betydande roll. Höga skatter på arbetsinkomster i Sverige ger incitament till utflyttning av företagsledningen och andra specialistfunktioner.

Eftersom en utländsk ägare inte har samma krav på effektivitet, d v s på hög avkastning, som en svensk ägare, innebär detta att svenska företag riskerar att övertas av mer ineffektiva utländska ägare. Det hävdas ibland att utländska ägare är mer effektiva än svenska och därför köper de svenska företag. Detta argument är missvisande. I själva verket leder dagens skattesystem till ökad ineffektivitet i vårt näringsliv och följaktligen i svensk samhällsekonomi i så måtto att utländska ägare kan vara sämre, d v s ineffektiva, som ägare men ändå bjuda över dagens svenska ägare. Ägarkompetensen i vårt land sjunker med denna politik.

Bosse Ringholm inledde med att säga

att hans första budget är en budget för tillväxt och rättvisa. Jag vill säga att den varken är för tillväxt eller för rättvisa när vi ser på budgetens behandling av ägandet av Sverige.

Dagens skattesystem bidrar till att driva ägandet av svenska börsföretag över till utlandet och påskynda utvandringen av huvudkontoren och andra specialistfunktioner. Samma trend gäller också för icke-börsnoterade företag, kommersiella fastigheter, hus och sommarstugor eftersom utländska företag och privatpersoner har en gynnsammare skattesituation än sina svenska motsvarigheter. Ju rikare omvärlden blir i förhållande till Sverige desto starkare kommer denna trend att bli.

Regeringen och därmed finansministern är ytterst ansvarig för denna politik, därför att regeringen utformar skatteregler. Om finansministern vill behålla huvudkontoren i Sverige, finns det mycket han kan göra för att få till stånd en ny ägarpolitik.

Den mest närliggande åtgärden vore att

utforma det svenska skattesystemet så att det blir neutralt mellan inhemska och utländska ägare och mellan olika grupper av svenska ägare. I klartext innebär detta att den skattesats som gäller för utländska placerare även måste gälla för alla grupper av svenska sparare och placerare. Vi får inte inbilla oss att utlandet kommer att höja sina skatter för anpassa sig till det svenska högskattesamhället. Sedan finns en lång rad andra tänkbara reformer för att skapa ett bättre ägar klimat för svenskar.

Jag finner det anmärkningsvärt att dagens omvälvande och snabba förändringar i ägandet inte behandlas i finansplanen för det första året av nästa sekel. Vad jag har funnit andas finansplanen inte en rad om utförsäljningen av AB Sverige. I finansplanen står det att "Villkoren för företaget skall förbättras." Men det är villkoren för svenskars ägande och förmogenhetsbildning som bör förbättras.

Hur är det möjligt att Bosse Ringholm med sina väl dokumenterade åsikter om vikten av ett svenskt ägande tiger så totalt i rollen som finansminister i dagens finansplan. Låt mig här illustrera hur Ringholm varnade för utländskt ägande i början på 1970-talet. Så skrev han i texten till en bild – se *Bild 1* – som föreställer två arbetare som samtalar vid en maskin på verkstadsgolvet. Se sidan 83 i *Socialism – en diskussionskurs* :

Passa er grabbar, här lönar de sej inte att mucka. Det är Västtyskland som äger företaget.

Jag undrar om Ringholm tänkte på denna bild för några månader sedan när AGA köptes upp av det tyska företaget Linde?

Varför blundar Ringholm inför utvandringen av företagens huvudkontor ut ur Sverige? Anser han verkligen att utländska kapitalister är bättre ägare än svenska kapitalister? Är Ringholm en så inbiten socialist att han absolut inte vill se svenskar som kapitalister – men kan acceptera utlänningar i denna roll. Gärna familjen

Bild 1 Ringholm om tyskt ägande 1971.

Ford och Rockefeller men inte familjen Wallenberg och Svensson. Bör inte finansministern Ringholm – till skillnad från ideologen Ringholm – oroa sig för de skattebaser som försvinner ut ur landet när huvudkontoren med dess höginkomsttagare flyttar ut? Vad har hänt med hans ungdomliga tänkande?

Detta är en gåta för mig och den kan bara lösas här och nu av Ringholm själv. Jag ser fram mot raka och tydliga svar från dagens Ringholm på dessa frågor som gårdagens Ringholm så frejdigt och skarpt besvarade för 30 år sedan.

Ulf Dahlsten

Det är kanske lika bra att finansministern får chans att svara direkt innan vi släpper in ytterligare frågor.

Bosse Ringholm

Till att börja med vill jag säga att jag mycket uppskattar Lars Jonungs stora intresse för min historia och mitt socialistiska idéarb. Tyvärr tycker jag att du missat en viktig aspekt. Det är inte bara ett socialistiskt idéarb som vi bär på utan också ett internationellt idéarb. Om du hade läst de skrifter du hänvisar till än mer noggrant – vilket du kanske redan har gjort – så hade du funnit att det faktiskt fanns en medvetenhet redan på 1960- och 70-talen

om att den internationella utvecklingen i allra högsta grad kommit att påverka våra förhållanden. En bild av ett Europas Förenade Stater utmålades också, vilket var en vision i mitten på 1960-talet. Det var inte ett Europas Förenade Stater liktydigt med den tidens EEC eller dagens EU som man då såg framför sig, utan snarare ett betydligt bredare sådant. Ett Europas Förenade Stater som vi kanske kommer att få se om ett antal årtionden när allt fler och fler länder knackat på dörren för att ingå i en europeisk integration och gemenskap. Det fanns i den tidens diskussion framförallt en medvetenhet om att den internationella integrationen är ömsesidig, vilket jag tycker att Lars Jonung inte riktigt tagit till sig.

Lars Jonung talade mycket om flykten av kapital och företagsledare från Sverige till andra länder. Det sker dock en ström åt båda hållen, inte minst en kapitalström åt båda hållen. Om den bild som Lars Jonung presenterar av Sverige stämmer så måste man ställa frågan hur svenska företagsledare överhuvudtaget kan lyckas så väl med sin företagsutveckling i Sverige med de villkor som här beskrivs på ett ensidigt sätt. Jag skulle – om jag hade haft den med mig – kunna visa en bild som fanns i Svenska Dagbladet för några veckor sedan vilken visade att produktivitetens utvecklingen i svenskt näringsliv under senare år har varit avsevärt bättre än i de flesta andra länder. Vi har således tillhört de allra främsta när det gäller produktivitetens utvecklingen. Jag tror att den utvecklingen kommer från en kombination av vår ekonomiska bas och den kompetensutveckling som sker på allt från företagsledarnivå ner till den anställdes nivå, antingen om man är industriarbetare eller IT-tjänsteman eller vilken funktion man än må ha i företaget. Antingen i ett industri-, service- eller kunskapsföretag.

Jag tror att det är farligt att göra som Lars Jonung, d v s att ensidigt beskriva svensk ekonomisk utveckling som en fråga om att vi lämnar ifrån oss kompetens

och kapital till andra länder. Sverige är som ett mycket handelsberoende land med en öppen ekonomi del i en ömsesidig process med omvärlden, vilket vi har en hög medvetenhet om och den var också mycket hög på 1960- och 70-talen. Inte minst har det socialdemokratiska partiet i sin ekonomiska politik under åren efter andra världskriget ständigt markerat hur viktigt det är med de öppna gränserna, den öppna handeln och ekonomin. Vi har ju byggt oerhört mycket av våra framgångar på utnyttjandet av ett antal råvaror, vilket krävt stora exportmarknader på vilka vi varit framgångsrika.

För att tala lite mer om framtiden och inte bara om ekonomisk historia, anser jag att om vi under åren framöver ska lyckas hålla och utveckla den goda position vi uppnått så handlar det om att vi förmår växla om från den gamla industrisamhället över till ett samhälle där tjänste- och kunskapsnäringarna blir mycket mer betydelsefulla. Det måste ske i samverkan med en stor gemensam sektor som kan se till att både arbetskraften och andra medborgare får det understöd som de behöver i form av exempelvis en bra skola för våra barn, en bra vuxenutbildning, högskolor och universitet samt forskningsverksamhet. Jag anser att hela den offentliga insatsen – den gemensamma sektorn – också är en del av förklaringen till de ekonomiska framgångar som Sverige kunnat redovisa.

Jag tycker att beskrivningen av skatteutvecklingen som Lars Jonung gör fokuserar alltför mycket på företagsledare och på en liten grupps specifika förmögenhets- och skattesituation. Det är något märkligt med näringslivets reaktioner i skattediskussionen. När vi gör ett seriöst försök, som i den socialdemokratiska skattegruppen, att diskutera företagets skattesituation samt lanserar idén om sänkt bolagskatt får vi tummen ner från en stor del av just näringslivets företrädare. De kräver i alla andra sammanhang slopad dubbelbeskattning, vilket förvisso

är ett mycket radikalt grepp, men att de anser att vi inte ska göra något åt bolagsbeskattningen är värt en eftertanke. Det skulle vara intressant att höra Lars Jonungs reaktion på det.

Jag tror, som tidigare sagts, att vi har mer att tjäna på att se det dubbelriktade i den internationella utvecklingen än bara det ensidiga som Lars Jonung gör. Jag anser också att de skattebaser som vi nu har och som inte minst byggts upp via skatte-reformen i början av 1990-talet, skall vara beständiga och kunna utvecklas. Vi är dock självfallet varse – vilket också framgår i t ex den socialdemokratiska skattegruppens rapport – om den internationella påverkan på olika områden. Det är samtidigt enklare för en ekonom än för en politiker att beskriva den internationella influensen. Lars Jonung berör inte med ett enda ord de rent fördelningspolitiska aspekterna i det här sammanhanget, vilket möjligen ekonomen kan bortse ifrån att göra. Det är dock inte så att man som politiker kan bortse från de fördelningspolitiska aspekterna. Vi talar dessutom om omfattande fördelningspolitiska effekter.

Jag har svårt att se att svensk ekonomisk framgång och god skattepolitik enbart är avhängiga av att en mycket begränsad grupp får en skattelättnad och att det är nyckeln till den framgång som vi kan få i svenskt näringsliv i framtiden. Jag tror att det handlar om en mycket bredare frågeställning. Det handlar bland annat om att skapa goda villkor för arbete och inkomster för den stora gruppen av löntagare och att kunna integrera studier vid högskolor och universitet utomlands med våra i Sverige, så att vi kan ha ett växande samarbete med omvärlden även i fortsättningen. Jag tror inte att den begränsade skatteinriktning som Lars Jonung representerar, liksom hans tydliga fokusering på en liten grupp, är lösningen. Jag anser att det behövs ett mycket bredare skattepolitiskt ansvar.

Danne Nordling

Finansministern inledde det här strukturavsnittet men att peka på budgeten präglas av målsättningarna tillväxt och rättvisa. Får jag börja med två frågor om tillväxten. Den ena frågan som man kan ställa sig är hur årets tillväxt och regeringens prognoskalkyler för åren 2000 till 2002 står sig i ett större perspektiv. Har vi nu övervunnit 90-talsdepressionen och gått in i en mera normal fas i Sveriges utveckling? Den andra frågan jag vill ställa är mer generell: Är den stabiliseringspolitik som drivits sedan depressionens utbrott 1992–93 en politik för tillväxt och återhämtning eller är det fråga om något annat?

Ett sätt att bilda sig en uppfattning om hur lyckosam den ekonomiska politiken varit är att ställa BNP-utvecklingen i relation till hur den skulle ha varit om vi inte hade fått en depression under början av 90-talet. Vi har på Skattebetalarnas förening först beräknat en BNP-trend för de tio åren före depressionen – alltså för 80-talet – som utvisar en ökning med två procent om året. Om man sedan ställer den faktiska BNP-nivån mot denna tänkta två-procentiga utveckling kan man se hur stor störningen från den depressiva faktiska utvecklingen varit. Förlusterna i BNP blev påtagliga 1991, då vi låg fyra procent under trenden för potentiell BNP. Därefter gick det snabbt utför och 1993 låg vi 11 procent under trendlinjen. En liten återhämtning påbörjades 1994 men den avbröts redan 1996. Svensk ekonomi fastnade på ungefär 95/96 års förlustnivå ända till i år då en uppgång förutspås. Den fortsätter nästa år men sedan planar utvecklingen ut på en förlustnivå mellan fem och sex procent enligt finansdepartementets huvudkalkyl – alltså ungefär samma förlustnivå som år 1992.

Innebörden av att vi aldrig kommer ifatt trenden är att depressionens förluster i utebliven produktion tenderar att bli omätligt stora. Men det kanske är normalt

Förlust i BNP som avvikelser från trend**BNP-trend på 20-talet: +2,7%; på 80-talet: 2,0%**

efter stora depressioner? Låt oss se hur det var på 30-talet. Kurvan över 1930-talets utveckling är konstruerad i relation till en snabbare tillväxttrend, som för 1920-talet uppmättes till 2,7 procent om året. Ändå är 1930-talets depression i en viss mening lindrigare än 90-talsdepressionen. Visserligen var produktionsbortfallet abruptare på 30-talet, men också återhämtningen var snabbare. Redan 2,5 år efter bottenåret 1933/1993 passerar 30-talets utveckling 90-talets. Och fem år efter bottenåret 1933 var Sverige tillbaka på trendlinjen. Nu på 90-talet låg Sverige fortfarande åtta procent av BNP för lågt fem år efter botten.

Finansministerns företrädare på posten avfärdade denna grundläggande skillnad i ekonomins funktionssätt med att den goda utvecklingen på 30-talet skulle ha varit ett resultat av en kraftig exportutveckling till följd av Hitlers rustningar i Tyskland. En kontroll visar att detta påstående är gripet ur luften. Exporten har under 90-talet ökat med ca 85 procent medan BNP ökade med 14 procent. Under 30-talet ökade exporten och BNP i ungefär samma takt – eller omkring 30 procent – med en nedgång för exporten som var snabbare än BNP i början och tvärtom i slutet av perioden.

Trots den fantastiska exportökningen på 90-talet klarar sig Sverige betydligt sämre än på 30-talet. Vi avbryter till och med återhämtningen under de tre åren 1996 till 1998. Måste det inte ha något samband med den förda politiken? Eller är det en följd av att dagens samhälle inte klarar att återhämta sig på grund av att skattetryck och lagregleringar är mycket värre nu än då? Tänker finansministern göra något för att utvecklingen skall bli bättre i framtiden?

Så helt kort till rättvisan. Alla förmåner som gynnar lägre inkomsttagare förefaller kunna påstås vara rättvisa. Dock har företrädare för regeringen framhållit att de som drabbats mest av budgetsaneringen nu skall kompenseras. Ett led i detta är då rimligtvis kompensationen för egenavgifterna. I budgetpropositionen för 1998 redovisade regeringen vilka grupper som bidragit till saneringen. Där framgår att den femtedel av hushållen med högst ekonomisk standard bidragit med 43 procent av budgetsaneringen, medan den femtedel som tjänar minst bara bidragit med 11 procent. Borde inte rättvisan i så fall leda till att statsskatten för de 19 procent som ligger över brytpunkten kraftigt reduceras snarare än att full kompensation ges för egenav-

gifterna? Mer proportionell skatt är också rättvis i sig är det nog många som tycker. Har finansministerns tal om rättvisa någon teoretisk grund eller är det kanske bara vacker retorik?

Ulf Dahlsten

OK, en fråga till. Carl Johan Åberg, sen måste vi gå vidare.

Carl Johan Åberg

Mycket av diskussionerna idag har rört sig om nästa fas i konjunkturförloppet. Vi har ju hittills sett en mycket fin start på en konjunkturuppgång. Om man ska tro på Nils Lundgrens uppskattningar av den disponibla inkomstens utveckling så är det en mycket kraftig ökning som väntar i hushållssektorn. Man ser framför sig en ekonomi som utvecklar sig i huvudsak pådriven av en efterfrågestimulans. Då ställer man sig naturligtvis omedelbart frågan: När kommer man att närma sig någon form av kapacitetstak? Då säger många: det där med kapacitetstak det tillhör nu historien. Nu är ekonomin så flexibel och genomlyst att utbudet kommer att anpassa sig till efterfrågan. Jag tror det ligger mycket i detta men vi ser ännu inte några klara tecken på en tillräckligt kraftig ökning av de reala investeringarna. I stället ser vi en kraftig ökning av företagens finansiella sparande. Jag har aldrig sett ett så högt finansiellt sparande i de svenska företagen som vi har just nu. Det som är häpnadsväckande är att det är så låg andel av detta finansiella sparande som konverteras till en real utveckling av den svenska ekonomins kapacitetssida. Vad beror det på? Jag tror det finns en dimension till som är väl så viktigt som skatterna och det är instabiliteten i det politiska systemet självt. Se på hur den nuvarande företagsbeskattningen kom till. Det är ju ett politiskt missfoster av aldrig tidigare skådat slag. Och den största osäkerheten av alla det gäller EMU-frågan.

Där skulle det vara intressant att höra om inte Bosse Ringholm vill uttala sig, eller i varje fall spekulera i frågan om det inte finns säkrare sätt att skapa en stabilitet i Sverige än det nuvarande trepartikoalitionen – om man får kalla det för det – där man ju aldrig vet var man har de här två mindre partierna. Vore det inte en fördel att förankra en stabilitet i det svenska skattesystemet genom att söka hållbara överenskommelser med partier på den andra sidan blockgränsen?

Ulf Dahlsten

Lars Jonung och sedan avrundar finansministern det här avsnittet.

Lars Jonung

Finansministern svarar mig med argumentet att jag inte pratar om fördelningspolitik. Jag vill hävda att det är precis vad jag gör. Jag talar om den centrala frågan när det gäller fördelningspolitiken, nämligen om ägandet av produktionsresurserna. Finansministerns uppfattning är att jag inte är intresserad av fördelningsproblemet. Jag vill som svar rekommendera sidan 57–58 i finansministerns skrift *Socialismen – en diskussionskurs*. Där finner vi rubriken ”Vem äger Sverige?”. Ringholm noterar här att de som har stora inkomster ofta är identiska med dem som har stora förmögenheter:

”Det framgår bl a av att bland dem som fanns i inkomstläget 12 000–15 000 kronor hade bara 5 procent skattepliktig förmögenhet. Motsvarande andel i inkomstläget 50 000–100 000 kronor var 54 procent.”

Så ägandet har betydande kopplingar till fördelningen av inkomster och förmögenheter i Sverige. Det är detta jag pekar på i mitt inlägg. Tyvärr har årets finansplan inte uppmärksammat att här finns ett nytt fördelningsproblem rörande ägande av kapital i Sverige nu när svensk ekonomi blivit finansiellt integrerad med omvärlden.

Ringholm säger att socialdemokratin alltid varit internationellt orienterat. Detta är en missvisande tolkning av vår ekonomiska historia. En av socialdemokratin stora insatser i svensk ekonomisk politik har varit att isolera Sverige från internationella impulser, bl a genom införandet av valutaregleringen 1939 och övriga kreditmarknadskontroller under efterkrigstiden. Valutaregleringen och kreditmarknadskontrollerna bidrog till att begränsa det utländska ägandet. Först när valutakontrollen togs bort och Sverige öppnades för internationell finansiell konkurrens under 1990-talet dök frågan om det utländska ägandet upp i debatten.

Sedan säger Ringholm att hans socialistiska arv har ett internationellt perspektiv och att jag har missat detta. Jag har dock snabbt läst Ringholms bok *Socialismen – en diskussionskurs*. Det närmaste jag kan finna där rörande internationalisering och kopplingen mellan svensk socialdemokrati och socialism i vår omvärld är en teckning av arbetet med skörden av sockerrör på Kuba. En av arbetarna säger *Här jobbar vi för ett gemensamt mål*. Och texten under bilden lyder:

”Bo Södersten framhåller att inte minst den kubanska revolutionen rymmer starka drag av samhörighet och broderskap. Det frivilliga arbetet i sockerodlingskampanjer är ett tecken på detta. Per Albins envetna framhävande av broderskapet ligger i samma linje.”

Jag vill avsluta med att säga att jag fortfarande inte har fått svaren på mina frågor. Oroar sig inte finansministern Ringholm för utförsäljningen av svenska företag? Oroar han sig inte för att huvudkontor flyttar ut? Oroar han sig inte för att vi i framtiden kanske lever i ett Sverige där företagen främst ägs av utlänningar och där avkastningen på kapitalet, dvs aktieutdelningen, betalas huvudsakligen till utlänningar? Funderar inte Ringholm någon gång på bilden från hans bok som beskriver stämningen i fabriken som ägs av utlänningar? Bör inte dessa

frågor vara angelägna för dagens finansminister?

Bosse Ringholm

Det som sades allra senast tycker jag är ett bra exempel på att det finns en tydlig skiljelinje mellan Lars Jonung och mig när det gäller synen på det internationella beroendet. Jag ser en växelvis samverkan mellan internationellt kapital och svenskt kapital som en positiv kraft. Jag får intrycket av att du, Lars Jonung, är starkt nationell i ditt perspektiv. Lite tillspetsat: ”Blott svenskarna Sverige skall äga”. Ingenting får flöda in i form av utländskt kapital, utländskt kunnande eller andra utländska insatser. Det är, som jag sade förut, ett för begränsat perspektiv. Vi behöver en interaktion mellan svenskt och utländskt kapital. Jag är naturligtvis orolig – om det är det svaret du vill ha – om det av skäl som vi kan påverka är så att vi tappar företagsamhet av olika slag. Ett av de skatteförslag som jag nyss presenterade här handlar om att ge multinationella företag incitament att förlägga dotterbolag till Sverige. Vi har på den punkten haft en skattenackdel i jämförelse med exempelvis Danmark. Nu rättar vi till det med ett av de förslag som finns i årets budgetproposition.

Jag tycker det är viktigt att minnas – det är för övrigt en observation som är intressant i de historiska studierna av mina gamla skrifter – att vad vi föreställde oss på 1960-talet var ett ökande individuellt ägande av näringsliv och företag. Vad vi ser i dag, som ingen av oss såg på 1960-talet, är att det institutionella ägandet nu är mycket betydande i näringslivet. Det anonyma institutionella ägandet ställer oss inför andra problemställningar än tidigare. Det ställer både den svenska regeringen och många andra regeringar inför ett större behov av att samarbeta sinsemellan för att hantera situationen i framtiden.

Lars Jonung hittade naturligtvis ett guldgruv i en av mina gamla skrifter, med

exemplet med Bo Södersten vandrande i sockerskörden på Kuba. Där är han väl inte kvar misstänker jag, utan i landshövdingensresidentet i Jönköping som är hans nya boplatz!

Jag tycker att det finns en poäng i det Carl Johan Åberg lyfte fram när han talade om att företagen har ett ganska stort finansiellt sparande och att det är fråga om att hitta incitament för att utveckla det kapitalet på ett aktivt sätt i fortsättningen. Då handlar det naturligtvis både om stabiliteten i den politiska och ekonomiska utvecklingen. Det är viktigt att vi kan få till stånd långsiktiga uppgörelser i vår ekonomi på olika områden. Ett exempel på detta är den pensionsuppgörelse som vi slutförde för ett antal veckor sedan mellan fem partier, som nu har tagits upp som ett föredöme i andra länder som kämpar för att göra liknande uppgörelser. Den typen av reformer tror jag har betydelse också för näringslivets utveckling.

Jag skulle nu vilja styra över på diskussionen på nästa avsnitt, det vill säga arbetsmarknadsfrågan, genom att diskutera den fråga som Carl Johan Åberg tog upp om kapacitetstaket. Diskussionen om kapacitetstaket handlar i mycket om hur vi hanterar arbetskraften, sysselsättningen och därmed också potentialen av kompetens i framtiden. Det är vidare klart att man naturligtvis ur ett kortsiktigt politiskt perspektiv enkelt kan slå fast att nu är vi del av en europeisk integration, när vi diskuterar vårt förhållande till den ekonomiska och monetära unionen. Jag tycker, Carl Johan Åberg, att samarbetet med Vänsterpartiet och Miljöpartiet på det punkten är mycket enkelt. Både Vänsterpartiet och Miljöpartiet är mycket bestämda motståndare mot EU och EMU. De ingår inte som samarbetspartners med regeringen vad gäller EU-frågorna, eftersom vi vill ha en öppen och förutsättningslös diskussion om vårt förhållande till EMU och då går det inte att förlita sig till samarbete med två partier som på förhand har bestämt sig för en mycket nega-

tiv inställning till ett EMU-deltagande. Jag ser möjligheter till en mer analyserande och sökande diskussion än den som vi för nu, både inom en svensk socialdemokrati och fackföreningsrörelse, för att hitta ett förhållningssätt till EMU för framtiden. Jag tror även att det i EMU-perspektivet handlar om att vi måste få vår arbetsmarknad att fungera inte bara när det gäller skatteregler och skattepolitik, utan också när det gäller kompetensutveckling och mycket annat. Jag inser, för att ta arbetslöshetsförsäkringen som ett exempel, att den i långa stycken har tolkats som ett slags livslång försäkring mot arbetslöshet, istället för den omställningsförsäkring som den bör vara. Det aviseras i finansplanen att inom kort kommer en rapport från näringsdepartementet att lägga ett antal förslag för att just markera tyngden som ska vara på omställning i arbetslöshetsförsäkringen i framtiden.

Jag skulle nu i diskussionen vilja skicka in en fråga som borde intressera ekonomer men framförallt företagsledare och näringslivet. För tio år sedan hade vi en oerhörd arbetskraftsbrist i Sverige. Vi hade en arbetslöshet på 1–1,5 procent, men en sjukfrånvaro som var så stor att antalet arbetade timmar rent faktiskt var väsentligt lägre än de är idag, trots en väsentligt högre arbetslöshet. Situationen med arbetskraftsbrist som vi hade i slutet på 1980-talet kan mycket väl återuppträffa om ett antal år, eftersom vi har små ungdomskullar och många pensioneringar när stora årgångar "40-talister" lämnar arbetsmarknaden åren framöver. I det perspektivet så tycker jag att det är oerhört viktigt att se vad vi kan göra för att mobilisera alla de arbetskraftsresurser vi har en bit in på 2000-talet. Då är det så att med en arbetslöshet som var 10–12 procent för några år sedan, men som nu kryper närmare och närmare fyra procentmålet som vi har satt upp för år 2000, så ingår det i arbetslöshetspotentialen grupper av långtidsarbetslösa.

Där ingår en stor grupp invandrare, vil-

ken inkluderar invandrare med bristande språkkunskaper och kanske ingen yrkesutbildning alls samt invandrare med mycket hög utbildning. Det är exempelvis mindre känt att bland invandrare, även bland dem som söker arbete, så finns det en betydligt högre utbildningsnivå än bland den svenska arbetskraften. Det är fler invandrare som har högskola och universitetsbakgrund bland arbets sökande invandrare än bland svensk arbetskraft. Det finns en stor dold potential här. Det finns vidare en stor grupp på arbetsmarknaden som i dag är arbetslös och som ingår i de sk arbetshandikappade. Och tar man bara de här grupperna – långtidsarbetslösa, invandrare, arbetshandikappade – så är det en stor potential som vi skulle kunna försöka få in på vår arbetsmarknad åren framöver om vi kan hitta ett sätt att samarbeta kring det i samhället, med både arbetsgivare och fackliga organisationer.

Om vi inte lyckas få in de här grupperna på arbetsmarknaden så riskerar vi minst två problem. Det ena är att vi får balansproblem på arbetsmarknaden, så att vi inte kan förse företag med arbetskraft, och det andra är att vi kommer att tvingas till extraordinära insatser för att lyfta in de här grupperna på arbetsmarknaden. Åtminstone så länge som en socialdemokratisk regering har inflytande, eftersom vi inte kommer att acceptera arbetslöshetsnivåer i storleksordningen fem till sex procent. De åtgärder som vi kanske tvingas göra kan resultera i både statsfinansiella och samhällsekonomiska kostnader och bland annat kan näringslivet få vara med och betala. Därför tycker jag att det är en utmaning för näringslivet att tillsammans med samhället resonera om hur vi kan mobilisera just de här grupperna, de här dolda resurserna som finns på vår arbetsmarknad. Vi har ett konkret förslag för detta, som vi dessutom skärper genom årets budgetproposition. Det innebär att vi inför en subvention till arbetsgivare som anställer den som varit långtidsar-

betslös i minst tre år med upp till 75 procent av lönen och de sociala kostnaderna från och med den första oktober i år. Från årsskiftet räcker det med minst två års arbetslöshet för att denna kraftiga subvention skall träda in. Stödet trappas av till 25 procent efter sex månader. Reformen är ett sätt att minska tröskeln in på arbetsmarknaden för den långtidsarbetslöse.

Det skulle vara spännande om vi kunde gå in i 2000-talet med riktigt goda förutsättningar att komma tillbaka till samma låga arbetslöshetsnivåer som i slutet på 1980-talet, men utan den sjukfrånvaro som vi hade då.

Bertil Holmlund

Det går bra för Sverige – så kan man väl sammanfatta finansplanen och en hel del av den bild som ges i media av den aktuella utvecklingen. En kalasbudget stod det i Expressen. Och förbättringarna syns också tydligt på arbetsmarknaden. Sysselsättningen stiger och arbetslösheten faller. Där ser man vad en ny finansminister kan betyda!

De flesta kurvor på arbetsmarknaden pekar på en positiv utveckling på arbetsmarknaden just nu. Tittar man bakom de vanliga siffrorna över antalet arbetslösa och sysselsatta ser man att det sker en ökad överströmning av personer från arbetslöshet till främst tillfälliga jobb (*Figur 1*), och även ett ökat inflöde till tillfälliga jobb från personer som inte deltagit i arbetskraften. Samtidigt sker en ökad överströmning från tillfälliga till fasta jobb (*Figur 2*).

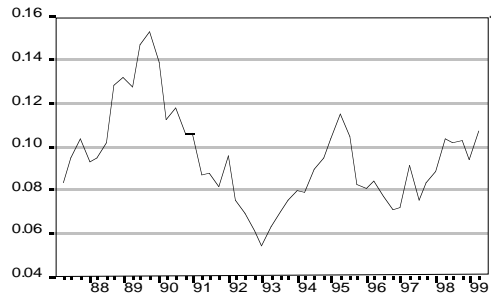
Vi bör kunna räkna med att antalet och andelen fasta jobb ökar under de närmaste åren, förutsatt att den goda utvecklingen håller i sig. Det har spekulerats mycket om att vi är på väg mot en helt ny arbetsmarknad där alltfler jobb är tidsbegränsade. Jag tror att vi kan vara ganska säkra på att med en generell förbättring av arbetsmarknadsläget så kommer företagen att tvingas erbjuda fler fasta anställningar.

Figur 1 Andel övergångar från arbetslöshet till tidsbegränsat arbete per kvartal.

Källa: Bearbetningar av arbetskraftsundersökningarna

Figur 2 Andel övergångar från tidsbegränsat arbete till fast arbete per kvartal.

Källa: Bearbetningar av arbetskraftsundersökningarna

Man kan också på goda grunder räkna med att med ökad aktivitet i ekonomin och på arbetsmarknaden så kommer förbättringarna att spridas till i stort sett alla grupper, inklusive de långtidsarbetslösa. Vi ser också en nedgång i långtidsarbetslösheten just nu. Chanserna att få jobb är visserligen inte jämnt fördelade – de är de inte alls – men när arbetsmarknadsläget generellt förbättras så kan man som en grov tumregel räkna med att de flesta grupper drar nytta av förbättringen. Det finns egentligen inte några goda belägg för att t ex de långtidsarbetslösa inte skulle vara anställningsbara. Långtidsarbetslösheten är en *följd* av en generellt svag arbetsmarknad.

Debatten vore meningslös om inte finansministerns opponenter också pekar på problem – utan att därför nödvändigtvis måla fan på väggen. Låt mig peka på ett problem.

Figur 3 visar en s k Beveridgekurva, ett samband mellan antalet arbetslösa och antalet kvarstående lediga platser. Om vi antar att det *inte* är fråga om att statistiken lurar oss – vilket vi inte helt kan utsluta men heller inte har någon stor anledning att tro – så har vi en utveckling som pekar på försvårade matchningsproblem. Antalet lediga platser har ökat en hel del sedan bottennoteringen 1993, men arbetslösheten har minskat mycket lång-

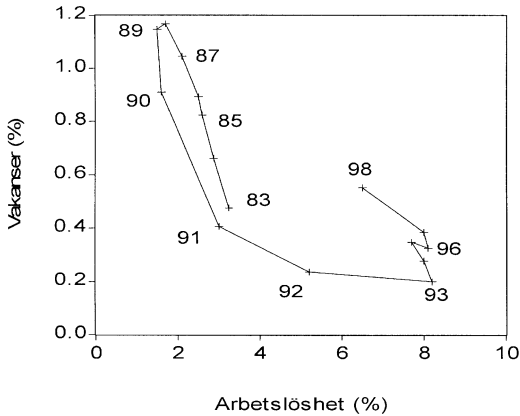
samt. De arbets sökande kan inte eller vill inte ta de jobb som finns. Eller arbetsgivarna kan inte eller vill inte acceptera de arbets sökande som finns.

Bakom det stigande antalet kvarstående lediga platser ligger främst stigande vakanstider (Figur 4). Vakanstiderna har i det närmaste fördubblats mellan 1993 och 1998. Statsverkspropositionen innehåller faktiskt ett avsnitt som framhåller vikten av att hålla nere vakanstiderna. Dock inte en stavelse, vad jag kunnat finna vid en hastig läsning, om den faktiska utvecklingen av vakanstiderna! Synd! Här finns ett mönster i data som kräver en förklaring.

Den här utvecklingen av vakanstiderna är också relevant i ljuset av vad propositionen skriver om lönebildningen. Man antar att löneglidningen kommer att *halveras* mellan 1999 och 2000, trots sjunkande arbetslöshet och – som vi sett – starkt stigande vakanstider! Detta får nog anses vara rent önsketänkande, förutsatt att gamla kända mönster någorlunda står sig. Och det finns inte mycket som talar för att de inte skulle göra det.

Nu har möjligen regeringen en plan på lönebildningens område som kanske förklarar de bedömningar man gör av löneglidningen. En av de mest spännande saker som står i proppen rör faktiskt just lönebildningen. Regeringen ska i november

Figur 3 Arbetslöshet och vakanstider.

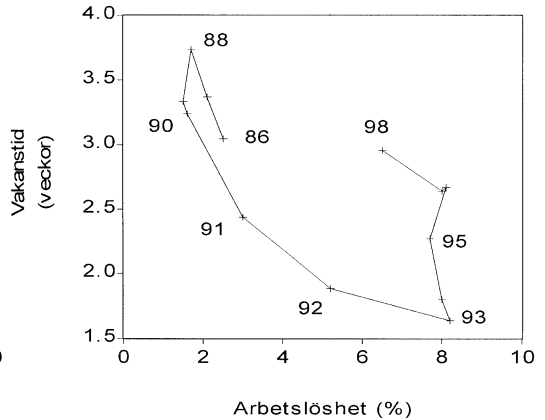

lägga fram förslag för att förändra regelverket för lönebildningen. Det låter som sagt spännande – och lovande. Här finns ingen anledning att ge tips på vad en sådan proposition skulle kunna innehålla – Svante Öbergs utredning har gett många goda uppslag som jag hoppas att regeringen tar till sig. Det handlar t ex om att se över konfliktreglerna. Och det skulle kunna – och borde enligt min mening – handla om att reformera finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen så att parterna har incitament att i sitt eget intresse åstadkomma rimliga löneuppgörelser.

En annan spännande sak i proppen handlar också om vad som ska ske i den nära framtiden. Jag tänker då på förslagen från utredningen om översyn av arbetslöshetsförsäkringen inom näringsdepartementet. Arbetslöshetsförsäkringen befinner sig som bekant under ständig utredning! Borde det inte vara dags snart för några rejäla beslut? Kanske börjar tiden bli mogen nu? Det borde vara möjligt att få acceptans för en uppstramning av ersättningssystemen i en period med fallande arbetslöshet.

Det mesta som kan sägas om en reformerad arbetslöshetsförsäkring har förmodligen sagts förut. Låt mig nöja mig med att säga två saker. För det första: vi kan vara rimligt övertygade om att ekonomiska incitament har effekter på det här

Figur 4 Arbetslöshet och vakanstider.

området. För det andra: Det finns många instrument att använda sig av, instrument som i många fall torde vara nära substitut till t ex en lägre ersättningsnivå.

Här finns en del att lära av andra länder, t ex Danmark och Holland. Båda länderna har tidsbegränsad ersättning och man har också skärpt kraven på att stå till arbetsmarknadens förfogande. I Holland har man erfarenheter av ett sanktionssystem som innebär att personer som inte uppfyller vissa aktivitetskrav utsätts för – ganska milda – sanktioner i form av tillfälligt lägre ersättning. Effekterna på övergångar till arbete har varit mycket kraftiga. Sannolikheten att utsättas för en sanktion är i Holland relativt hög. Reformen är förmodligen en del av förklaringen till den gynnsamma sysselsättningsutveckling som man har haft i Holland.

Min nästa punkt handlar också om att förstärka incitamenten till att söka arbete och ta arbete. Har skatterna någon betydelse därvidlag? Ja, det kan de ha, även om man som jag gör bedömningen att generella skattesänkningar har små effekter på sysselsättningen.

Man skulle kunna ställa sig följande fråga: Om vi vill öka sysselsättningen och minska arbetslösheten, för vilka grupper ska vi då i första hand sänka skatterna? Enligt min mening för personer med låga inkomster därför att där är incitaments-

problemen som mest akuta. En ESO-rapport för två år sedan visade på problemen. Marginaleffekter på mellan 90 och 100 procent vid övergång från arbetslöshet till arbete gäller för en arbetslös person i en tvåbarnsfamilj med barn på daghem och en make eller maka i ett lågavlönat jobb. D v s skillnaden i nettointkomst mellan att ha ett arbete och att vara arbetslös är mycket liten.

De höga marginaleffekterna bland de lägst avlönade har flera orsaker: skatter, bostadsbidrag och dagisavgifter. Det är förmodligen klok politik att försöka göra något åt alla dessa saker. Själv skulle jag gärna se att man prövar möjligheterna att införa ett *förvärvsavdrag för arbetsinkomster*, d v s ett grundavdrag som exkluderar transfereringar. Det är ett sätt att öka avkastningen på marknadsarbete i förhållande till arbetslöshet.

När jag är inne på skatteområdet kan jag inte låta bli att säga något om tjänstemomsen. Ett EU-beslut nyligen innebär att det är fritt fram för försöksverksamhet med lägre moms på hushållsnära tjänster. Varför inte hänga med i försöksverksamheten? Finns det något att förlora på detta? Jag har svårt att se det. En god social ingenjörskonst kräver successiva omprövningar och försiktigt experimenterande med ny politik. Lägre skatt på hushållstjänster är långtifrån någon mirakelmedicin för att öka sysselsättningen men någon effekt kan vi räkna med. Det bästa bör inte tillåtas bli det godas fiende!

Bosse Ringholm

Jag kan i långa stycken instämma i de resonemang som Bertil Holmlund här fört. Jag vill egentligen bara tillägga en sak. Jag observerade i våras att SAF hade gjort en rapport om marginaleffekter som hindrade inträde på arbetsmarknaden. I den kunde man se att de allra högsta marginaleffekterna fanns, exempelvis i Stockholmsområdet, i de kommuner som har relativt höga barnomsorgsavgifter, såsom Nacka

och Lidingö. Marginaleffekterna var där cirka 75–85 procent och då är det mycket svårt att locka in folk på arbetsmarknaden och öka arbetskraftsutbudet. Därför tycker jag att en av de viktigaste reformerna framöver ur arbetsmarknads- och sysselsättningssynpunkt är maxtaxeförslaget. Det ger fullt ut genomfört bra incitament för många kvinnor att komma in på arbetsmarknaden och öka sitt arbetskraftsutbud. Utöver de rent jämställdhetspolitiska och välfärdspolitiska ambitionerna har reformen också en stor betydelse för skattepolitiken och arbetsmarknadssituationen.

Ulf Dahlsten

Klockan är nästan två och vi konstaterar att det här nya greppet har gett ett visst lyft i debatten. Jag måste beundra dem som stod nästan i två timmar, några av er sitter fortfarande kvar här i dålig luft och dålig arbetsställning och lyssnar. Det var tappert av er. Vi har respekt för att många av de unga studenter som finns här har föreläsningar som kolliderar. Det är klart att när man lägger debatten mitt på dagen så går det inte att hålla församlingen fullständigt intakt men det tycker jag inte gör så mycket. Framförallt har vi haft en spännande debatt och jag vill tacka alla medverkande. Jag vill tacka finansministern särskilt för att han, vilket vi uppskattar i högsta grad i Nationalekonomiska föreningen, har ansträngt sig att svara på de frågor han har fått, vilket vi inte alltid har varit bortskämda med. Det tycker vi har varit trevligt och vi vill tacka dig med en varm applåd.